

CHET TILINI O'RGANISHDA MOTIVATSIYANING O'RNI

Mustafayeva Sojida Ulashevna

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti

“O‘zbek tili va adabiyoti” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada chet tilini o‘rganish jarayonida motivatsiyaning ahamiyati va uning ta’lim samaradorligiga ta’siri tahlil qilinadi. Motivatsiya o‘quvchilarning til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshiruvchi, bilimlarni samarali o‘zlashtirishga yordam beruvchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Tadqiqotda motivatsiyaning turlari, uni shakllantirish omillari hamda ta’lim jarayonida motivatsiyani kuchaytirish usullari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: motivatsiya, chet tili, til o‘rganish, ichki motivatsiya, tashqi motivatsiya, ta’lim jarayoni, kommunikativ kompetensiya, o‘quv faoliyati.

Abstract: This article examines the importance of motivation in foreign language learning and its impact on educational effectiveness. Motivation is considered one of the key factors that increases learners’ interest in language learning and contributes to successful language acquisition. The study discusses the types of motivation, factors influencing its development, and effective ways of enhancing motivation in the educational process.

Keywords: motivation, foreign language learning, intrinsic motivation, extrinsic motivation, educational process, communicative competence, learning activity.

Kirish

Bugungi globallashuv davrida chet tillarini bilish shaxsning ta’limiy, kasbiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, ingliz tili xalqaro muloqot, ilm-fan, texnologiya va biznes tili sifatida dunyo miqyosida keng qo‘llanilmoqda. Shu sababli chet tillarini o‘rganishga bo‘lgan ehtiyoj yildan-yilga ortib bormoqda.

Til o‘rganish jarayonining muvaffaqiyati ko‘plab omillarga bog‘liq bo‘lib, ulardan eng muhimlaridan biri motivatsiyadir. Motivatsiya o‘quvchini maqsad sari intilishga undovchi ichki va tashqi omillar majmuasidir. Kuchli motivatsiyaga ega bo‘lgan o‘quvchilar til o‘rganish jarayonida faolroq ishtirok etadi, qiyinchiliklarni yengib o‘tishga intiladi va yuqori natijalarga erishadi.

Asosiy qism

Motivatsiya tushunchasi va uning mohiyati

Psixologiya va pedagogika fanlarida motivatsiya inson faoliyatini harakatga keltiruvchi asosiy kuch sifatida talqin etiladi. Til o'rganish jarayonida motivatsiya o'quvchining bilim olishga bo'lgan qiziqishi, ehtiyoji va maqsadlarini ifodalaydi.

Olimlar motivatsiyani asosan ikki turga ajratadilar:

Ichki motivatsiya – o'quvchining tilni o'rganishga bo'lgan shaxsiy qiziqishi, yangi bilimlarni egallash istagi va o'zini rivojlantirish ehtiyojidan kelib chiqadi.

Tashqi motivatsiya – yaxshi baho olish, sertifikatga ega bo'lish, nufuzli ish topish yoki ijtimoiy mavqeni oshirish kabi tashqi omillar bilan bog'liq bo'ladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ichki motivatsiya uzoq muddatli va barqaror natijalarga olib keladi. Biroq zamonaviy ta'lim jarayonida ichki va tashqi motivatsiyaning uyg'unligi ham muhim ahamiyatga ega.

Chet tilini o'rganishda motivatsiyaning ahamiyati

Motivatsiya til o'rganish samaradorligini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. Motivatsiyasi yuqori bo'lgan o'quvchilar:

- darslarda faol ishtirok etadilar;
- mustaqil ta'lim bilan muntazam shug'ullanadilar;
- yangi lug'at va grammatik qoidalarni tezroq o'zlashtiradilar;
- muloqot qilishdan cho'chimaydilar;
- til ko'nikmalarini amaliyotda qo'llashga harakat qiladilar.

Aksincha, motivatsiya yetarli bo'lmagan hollarda o'quvchilar darslarga qiziqmaydi, topshiriqlarni bajarishda sustkashlik qiladi va natijada o'quv jarayonining samaradorligi pasayadi.

Motivatsiyani shakllantiruvchi omillar

Til o'rganishga bo'lgan motivatsiyani rivojlantirishda bir qator omillar muhim rol o'ynaydi:

Birinchidan, o'qituvchining kasbiy mahorati va shaxsiy fazilatlarini. Zamonaviy metodlardan foydalana oladigan, talabalarni rag'batlantira biladigan o'qituvchi o'quvchilarda fanga nisbatan qiziqishni oshiradi.

Ikkinchidan, o'quv muhiti. Qulay va do'stona muhit o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi hamda ularda erkin fikr bildirish ko'nikmasini rivojlantiradi.

Uchinchidan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish. Multimedia vositalari, mobil ilovalar, onlayn platformalar va sun'iy intellekt texnologiyalari til o'rganish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi.

To'rtinchidan, aniq maqsadlarning mavjudligi. O'quvchi tilni nima maqsadda o'rganayotganini bilsa, uning motivatsiyasi yanada ortadi.

Motivatsiyani oshirish usullari

Ta'lim jarayonida quyidagi usullar orqali motivatsiyani kuchaytirish mumkin:

- interaktiv metodlardan foydalanish;
- rol o'yinlari va munozaralar tashkil etish;
- autentik materiallardan foydalanish;
- individual va guruhli loyihalarni amalga oshirish;
- rag'batlantirish va konstruktiv baholash tizimini qo'llash;
- raqamli texnologiyalar va onlayn platformalardan foydalanish.

Mazkur usullar o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularni faol ta'lim jarayoniga jalb etishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, motivatsiya chet tilini o'rganish jarayonining ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishi va muvaffaqiyatini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Ichki va tashqi motivatsiyaning uyg'unligi, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish hamda qulay ta'lim muhitini yaratish til o'rganish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli ta'lim jarayonida motivatsiyani shakllantirish va qo'llab-quvvatlash masalalariga alohida e'tibor qaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Zoltán Dörnyei. Motivation in Second and Foreign Language Learning. – Language Teaching, 1998.
2. Zoltán Dörnyei. The Psychology of the Language Learner. – Routledge, 2005.
3. Robert C. Gardner. Social Psychology and Second Language Learning. – Edward Arnold, 1985.
4. David Nunan. Practical English Language Teaching. – McGraw-Hill, 2015.
5. Jack C. Richards. Key Issues in Language Teaching. – Cambridge University Press, 2015.
6. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim tizimini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2022–2025.